што адны з іх захавалі да цяперашняга часу блізкую семантычную сувязь з мовай-крыніцай, другія ж спазналі змяненне сэнсавай структуры пад уплывам новага моўнага асяроддзя.

Гэта можна прасачыць на прыкладзе лексічных адзінак malen vt і маляваць, Maler n і маляр.

Нямецкая лексічная адзінка m a l e n, якая пранікла ў беларускую мову праз польскую (ст.malować), мае значэнні:

1) м а л я в а ц ь, рысаваць фарбамі; в ы р а ж а ц ь. In Öl malen - пісаць масляньмі фарбамі; sich malen lassen - заказаць мастаку свой партрэт;

2) ф а р б а в а ц ь; ein Zimmer malen - фарбаваць пакой;

3) sich malen - а д л ю с т р о ў в а ц ц а (перан.) Auf seinem Gesicht malte sich Freude. - Яго твар выражаў радасць; die Wolken malen sich in Wasser - воблакі адлюстроўваюцца ў вадзе.

У беларускай мове м а л я в а ц ь мае блізкую семантычную сувязь з мовай-крыніцай:

1) рысаваць фарбамі, маляваць партрэт.

Кожны дзень у час вячэрні
Малявалі дзве рукі:
Бацька пэндзлем у майстэрні,
Сын алоўкам. Мастакі.
(Галіноўская)

2) тое, што і рысаваць. Максім сядзеў нахіліўшыся і задумліва маляваў галінкай на пяску нейкія адмысловыя фігуры. (Шамякін);

3) (гутарк.) ф а р б а в а ц ь. Маляваць плот, маляваць падлогу. Ф а р б а в а ц ь, п а д в о д з і ц ь ф а р б а м і т в а р (губы, бровы, вейкі). Авяліна, паставіўшы перад сабой люстэрка, малявала бровы. (Бажко);

4) (перан.) р а с к а з в а ц ь п р а ш т о-н., а п і с в а ц ь ш т о-н., у я ў л я ц ь. Багушэвіч не проста малюе карціны сялянскага жыцця, а выбірае якраз тыя, дзе можна найлепей выявіць трагізм сялянскага класа. (Навуменка)

Нягледзячы на блізкасць семантычнай структуры гэтых лексічных адзінак іх дэрываты Maler m-s і м а л я р выяўляюць разыходжанне ў галоўных значэннях.Галоўнае значэнне нямецкага Ma l e r m - м а с т а к. ж ы в а п і с е ц. У беларускай жа мове гэты семантычны варыянт можна сустрэць толькі ў пераносным сэнсе, калі гутарка ідзе аб дрэнным мастаку, жывапісцу.

Бажкам не веру маляваным,
Што мажуць фарбай маляры. (Купала)

Галоўнае ж значэнне беларускага м а л я р супадае з нямецкім сэнсавым варыянтам р а б о ч ы, я к і б е л і ц ь, ф а р б у е д а м ы, п а м я ш к а н н і і п а д.

На ціхі сонечны бульвар
У крэйдзе, вапне, алебастры
Выходзіць з вёдрамі маляр. (Грахоўскі)

Распрацоўка канкрэтнага моўнага матэрыялу гэтай групы спецыяльнай "інтэрнацыянальнай лексікі" і выкарыстанне яго ў вучэбным працэсе будзе спрыяць павышэнню якаснага валодання студэнтамі як замежнай, так і роднай мовамі, больш глыбокаму разуменню культуры народаў, якія гэтымі мовамі карыстаюцца.

Курыленка Г.М.,
аспірантка

АБ ТЭМАТЫЦЫ СПЕЦКУРСАЎ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў ВНУ КУЛЬТУРЫ

Адным з немалаважных фактараў фарміравання духоўнасці, выхавання пачуцця нацыянальнай самасвядомасці, павышэння агульнаадукацыйнага ўзроўню студэнтаў ВНУ культуры могуць быць спецкурсы па беларускай літаратуры. Адчуваецца вострая неабходнасць у правядзенні такіх спецкурсаў, бо зараз навукоўцы, даследчыкі беларускай літаратуры і шляхоў яе развіцця атрымалі магчымасць данесці да моладзі той глыбінны пласт літаратуры, што пэўны перыяд замоўчваўся, утойваўся ад народа.

Доўгі час паралельна з афіцыйнай літаратурай існавала літаратура неафіцыйная. Мы маем на ўвазе творчасць рэпрэсіраваных пісьменнікаў і літаратуру беларускага замежжа. І . таму прыкладам спецкурса можа быць тэматычны курс па разгляду жанру мемуарыстыкі ў сучаснай беларускай прозе.

Пры гэтым варта памятаць пра двухпланавае развіццё жанру мемуарыстыкі на сучасным этапе: пра так званую "ўнутраную" і "знешнюю" мемуарыстыку.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Пад "унутранай" мемуарыстыкай трэба разумець жыццядзейнасць і творчасць тых пісьменнікаў, што вымушаны былі працаваць пад пільным наглядам савецкай цэнзуры. Гэта такія творцы, як Л.Геніюш. Яе "Споведзь" прымушае балюча сціснуцца сэрца кожнага, хто пазнаёміцца са старонкамі гэтага твора. Цікавая для нас творчасць Аляхновіча, якому асабіста, як і многім іншым, давялося адчуць "клопат" савецкіх улад пра сябе. Аб гэтым ён расказаў у жудасным па сваёй праўдзівасці мемуарным творы пад назвай "У кіпцюрах ГПУ". Не менш драматычны лёс у С.Грахоўскага, аўтара твораў "З воўчым білетам", "Такія сінія касачы". "Жыццёвыя клопаты" І.Мележа, "Дзённік" К.Чорнага і многія іншыя творы могуць увайсці ў праграму названага спецкурса.

"Знешняя" мемуарыстыка - гэта творчасць тых нашых суайчыннікаў, што воляй лёсу былі адарваны ад сваёй Бацькаўшчыны і вымушаны былі працаваць далёка па-за яе межамі. Дзякуючы гэтаму мы маем магчымасць пазнаёміцца з мемуарыстыкай, што ўзнікла і развівалася ў непадлеглых жорсткай цэнзуры ўмовах, а значыць,гэта творчасць была больш вольнай, незалежнай і, відаць, больш аб'ектыўнай. Прыкладам такой мемуарыстыкі з'яўляецца творчасць Яна Пятроўскага, асобы, пра якую яшчэ невядома шырокаму колу чытачоў. Між тым Ян Пятроўскі - аўтар двухтомніка мемуараў, што маюць падзагаловак "Стагоддзе ў рэтраспекцые", выдадзеных у ЗША: першы том - у 1988 годзе, другі - у 1991 годзе. Сёлета чакаецца выхад трэцяга тома.

Нельга абысці ўвагай і творчасць С.Хмары-Сіняка, В.Яцэвіч, П.Міранsocіча і многіх іншых.

У час правядзення спецкурса па беларускай літаратуры належнае месца павінна адводзіцца і навуковай працы студэнтаў, бо самастойныя даследаванні, творчы пошук пад кіраўніцтвам выкладчыка спрыяюць фарміраванню высокадухоўнай, высокаінтэлектуальнай і гарманічна развітой асобы.

Спецкурс па беларускай літаратуры -- адна з форм далучэння моладзі да духоўнай скарбніцы народа, да яго гістарычнага мінулага і да праблематычнага сучаснага.

Булацкая Н.А.,
канд.філал.навук,
дацэнт

БЕСПЕРАПЫННАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ АДУКАЦЫЯ: НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ ТЭМЫ

Не выклікае, напэўна, спрэчак сцвярджэнне аб тым, што літаратурная адукацыя пачынаецца з першых казак, песень, якія чуем у дзяцінстве. Школа з'яўляецца наступным этапам. У залежнасці ад якасці ведаў, эрудыцыі, духоўнага свету таго, хто павядзе, залежыць колькасць тых, хто зацікавіцца літаратурай. Існуе яшчэ шэраг прычын, якія акажуць уплыў на ўзровень літаратурнай і духоўнай культуры. Не сакрэт, што для пэўнай часткі чытачоў на гэтым літаратурная адукацыя і скончыцца, і ў далейшым для іх кніга стане заняткам, на жаль, забаўляльным, для правядзення часу. На такі ўзровень чытача разлічваюць сучасныя дзялкі ад кнігі, якія прапануюць нізкаякаснае "чціва", захапіўшае прылаўкі. Ёсць пэўная колькасць студэнтаў, якія трапілі ў ВНУ з такім ўзроўнем "адукацыі", і працаваць з імі цяжка, але неабходна. Дыферэнцыяцыя студэнтаў па сацыяльна-псіхалагічных тыпах, такім чынам, становіцца для выкладчыка ВНУ адной з умоў работы. Давесці іх да сярэдняга ўзроўню літаратурнай адукацыі - складаны і не хуткі працэс. Неабходна пры гэтым звярнуць увагу на змены інтэлектуальнага, псіхалагічнага і ўзроставага парадку.

Для іншых літаратурная адукацыя працягваецца. Гэта тыя, хто чытае не проста так, а аналізуе, пазнае механізм уздзеяння мастацкага твора, вобраза і г.д. Іх цікавяць "праблемы" і, у першую чаргу, "нявырашаныя", у іх ёсць эстэтычныя патрэбы, прафесійная зацікаўленасць. Але ў падобнай аўдыторыі трэба вызначыць ступень набытых навыкаў, магчымасцяў. Гэту аўдыторыю цікавяць лекцыі праблемнага характару, спецкурсы і спецсемінары, якія пашыраюць гарызонты імёнаў і твораў, даюць магчымасць абагульнення, удакладнення ведаў і ўзнікшых пытанняў. Сутыкненне з пісьменнікам на гэтым узроўні адбываецца не па прынцыпу "згодзен - не згодзен", а "ў чым не згодзен". Дыскусія, навуковая работа, літаратурны, "свой" твор вызначаюць паводзіны, выхоўваюць павагу